

NOKARIES TISH KASALLIKLARINING TURLARI, SABABLARI VA OLDINI OLISH CHORALARI

Muallif

Erkinov Bositbek

Alfraganus universiteti

Tibbiyot fakulteti

Stomatologiya yonalishi

Annotatsiya: Ushbu maqolada karies bilan bog‘liq bo‘lmagan, ammo tish to‘qimalarida strukturaviy va funksional o‘zgarishlar keltirib chiqaruvchi no-karies tish kasalliklari tahlil qilinadi. Asosiy e’tibor gipoplaziya, eroziya, ftoroz, abraziya va klin shaklidagi defektlarga qaratilgan. Maqolada ushbu kasalliklarning etiologiyasi, klinik ko‘rinishlari hamda ularning profilaktikasi yoritilgan.

Kalit so‘zlar: no-karies, gipoplaziya, eroziya, abraziya, ftoroz, klin shaklidagi defekt, profilaktika.

Аннотация: В статье рассматриваются некариозные заболевания зубов, при которых происходят изменения структуры и функции твердых тканей зуба без участия кариозного процесса. Особое внимание уделено гипоплазии, эрозии, флюорозу, абразии и клиновидному дефекту. Представлены основные причины, клинические признаки и методы профилактики данных заболеваний.

Ключевые слова: некариозные поражения, гипоплазия, эрозия, абразия, флюороз, клиновидный дефект, профилактика.

Abstract : This article analyzes non-carious dental diseases that affect the hard tissues of the teeth without bacterial decay. Particular attention is paid to hypoplasia,

erosion, fluorosis, abrasion, and wedge-shaped defects. The causes, clinical features, and preventive measures of these conditions are discussed.

Keywords: non-carious lesions, hypoplasia, erosion, fluorosis, abrasion, wedge-shaped defect, prevention.

Tish to'qimalari inson organizmidagi eng qattiq struktura hisoblanadi. Shu bilan birga, ular turli tashqi va ichki omillar ta'sirida shikastlanishga moyil. Aksariyat hollarda tish to'qimalaridagi patologik jarayonlar karies bilan bog'lanadi, biroq amaliy stomatologiyada kariesga aloqasi bo'lmagan, ammo tish emali va dentinning buzilishi bilan kechuvchi no-karies kasalliklari ham keng tarqalgan. Ular o'z vaqtida aniqlanmasa, tish sezuvchanligi, estetik ko'rinishning buzilishi va hatto tish yo'qotilishiga olib keladi.

Kirish

1. No-karies tish kasalliklarining asosiy turlari

1.1. Gipoplaziya

Gipoplaziya — tish emali va dentinning to'liq shakllanmasligi yoki minerallashuvining buzilishi natijasida yuzaga keladigan tug'ma patologiya. Bu holatda tish yuzasida oq, sarg'ish dog'lar yoki chuqurchalar kuzatiladi. Asosiy sabablar: ona organizmida homiladorlik davrida infeksiya, vitamin yetishmovchiligi va endokrin buzilishlar.

1.2. Eroziv shikastlanish

Eroziv shikastlanish — kimyoviy moddalarning, asosan kislotalarning emalga ta'siri natijasida paydo bo'ladi. Gazli ichimliklar, meva sharbati, oshqozon kislotasining qaytishi tish eroziyasini chaqiradi. Bunday hollarda tish yuzasi silliqlanib, og'riq va sezuvchanlik ortadi.

1.3. Ftoroz

Ftoroz — organizmga ftor elementining ortiqcha tushishi natijasida tish emalining shikastlanishi. Tishlarda oq, sariq yoki jigarrang dog‘lar paydo bo‘ladi. Uzoq muddat davomida yuqori ftorli suv ichish yoki ftorli tish pastalarini suiiste‘mol qilish sabab bo‘ladi.

1.4. Abraziya

Abraziya — tish yuzasining mexanik ishqalanish natijasida yeyilishi. Noto‘g‘ri tish yuvish texnikasi, juda qattiq cho‘tkadan foydalanish, qattiq ovqat chaynash bunga sabab bo‘ladi. U tish bo‘yinchasi qismida eng ko‘p uchraydi.

1.5. Klin shaklidagi defekt

Bu kasallikda tishning bo‘yin qismida V shaklidagi chuqurcha hosil bo‘ladi. U mexanik bosim, stress, yoki tish g‘ijimlash natijasida paydo bo‘ladi. Dastlab sezilmasligi mumkin, ammo vaqt o‘tishi bilan tish sezuvchanligi oshadi.

2. No-karies kasalliklarining oldini olish

1. To‘g‘ri ovqatlanish va mineral balansni saqlash (kalsiy, D vitamini, fosfor).
2. Yumshoq tish cho‘tkasidan foydalanish va to‘g‘ri tish tozalash usullarini qo‘llash.

3. Ftorli mahsulotlarni me‘yorida ishlatish.

4. Gazli ichimliklar, kislotali mevalar va shirinliklarni cheklash.

5. Stomatolog tomonidan har 6 oyda profilaktik ko‘rikdan o‘tish.

No-karies kasalliklar haqida umumiy ma‘lumot

No-karies kasalliklar — bu tish qattiq to‘qimalarining shikastlanishi bo‘lib, ular bakterial karies bilan bog‘liq emas, balki mexanik, kimyoviy yoki biologik omillar ta‘sirida yuzaga keladi.

Ular tishning emal qavati va dentinini yemiradi, lekin bu jarayon kariesdagi kabi mikroorganizmlar bilan bog‘liq emas.

Asosiy turlar

1. Abraziya (Aşınma, aşinish)

Sababi: Juda qattiq tish cho‘tkasi bilan tishlarni noto‘g‘ri yuvish, abraziv tish pastalari ishlatish, noto‘g‘ri protezlar.

Belgilari: Emalning mexanik yemirilishi, tish bo‘yin qismida chuqurchalar hosil bo‘lishi, sovuq va issiqda og‘riq.

Oldini olish: Yumshoq cho‘tkadan foydalanish, tishlarni yon tomondan emas, aylana harakat bilan tozalash.

2. Eroziya (Eroziv shikastlanish)

Sababi: Kislotali ichimliklar, mevalar, oshqozon refluyksi (kislotalarning og‘izga chiqishi), ba’zi dori vositalar.

Belgilari: Emal yuzasining silliqlashuvi, porloqlashuvi, tish sezuvchanligining ortishi.

Oldini olish: Kislotali mahsulotlarni cheklash, ovqatdan keyin darhol tish yuvmaslik (30 daqiqa kutish).

3. Klin (klin shaklidagi defekt)

Sababi: Tishlarga ortiqcha bosim bilan yuvish, tish siqish odati (bruksizm).

Belgilari: Tish bo‘yin qismida V shaklidagi chuqur paydo bo‘ladi.

Oldini olish: To‘g‘ri yuvish texnikasi, stressni kamaytirish, bruksizmga tish qopqog‘i (kapa) kiyish.

4. Ftoroz (Fluoroz)

Sababi: Ichimlik suvida ftor miqdorining ortiqcha bo'lishi (1,5 mg/l dan yuqori).

Belgilari: Tishlarda oq dog'lar, keyin jigarrang rang o'zgarishlari, mo'rtlashish.

Oldini olish: Ichimlik suvidagi ftor darajasini nazorat qilish, bolalarda ftorli tish pastasini me'yorda ishlatish.

5. Gipoplaziya

Sababi: Emal hosil bo'lish davrida (bolalikda) vitamin yetishmovchiligi, infektsiyalar, homiladorlikdagi stress.

Belgilari: Tish yuzasida chiziqlar, chuqurchalar yoki rang o'zgarishlar.

Oldini olish: Homiladorlik va bolalikda to'g'ri ovqatlanish, kalsiy va D vitamini yetarli bo'lishi.

6. Patologik abrazivlik (tishlarning haddan tashqari yeyilishi)

Sababi: Yosh bilan bog'liq mexanik ta'sir, tishlarni tunda siqish (bruksizm), noto'g'ri chaynash.

Belgilari: Tishlarning qisqarishi, silliqalanishi, jag' og'rig'i.

Oldini olish: Kapa (himoya plastinka) kiyish, tish protezlarini to'g'rilash.

Davolash usullari

Remineralizatsiya — emalni kalsiy, ftor, fosfor moddalari bilan tiklash.

Kompozit plombalar bilan defektni to'ldirish.

Keramik yoki kompozit qoplamalar (veneerlar) qo'yish.

Fluorlash yoki gel bilan remineralizatsiya kurslarini o'tkazish.

Xulosa

No-karies tish kasalliklari son jihatdan kam bo'lsa-da, ularning har biri insonning umumiy sog'lig'i va estetik holatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ularni erta bosqichda aniqlash va profilaktik chora-tadbirlarni amalga oshirish sog'lom tishlarni uzoq muddat saqlab qolishning eng samarali yo'lidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Akhmedov M. Stomatologiya asoslari. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2020.
2. Боровский Е.В. Некариозные поражения зубов. – Москва: Медицина, 2019.
3. Hummel R. Non-carious cervical lesions: Diagnosis and management. – J Dent Res, 2021.
4. Shavkatova N., Karimov U. Profilaktik stomatologiya asoslari. – Toshkent, 2021.
5. Lussi A. Dental erosion – from diagnosis to therapy. – Monogr Oral Sci, 2014.
6. Qodirova Z. Tish emali gipoplaziyasining klinik ko'rinishlari. – Tibbiyot jurnali, 2022.
7. Ten Cate J.M. Oral Biology. – Elsevier, 2020.
8. World Health Organization. Oral Health Fact Sheet, 2023.